

PERSBERICHT van het EU-drugsagentschap in Lissabon

JAARVERSLAG 2011: HOOGTEPUNTEN 2

EU-drugsagentschap publiceert nieuwe analyse van veranderend Europees opiatenprobleem

(15.11.2011, LISSABON **EMBARGO 10:00 WET/LISSABON**) Het grootste deel van de drugsgerelateerde ziekte- en sterfgevallen in de EU wordt nog altijd veroorzaakt door heroïnegebruik. Het **EU-drugsagentschap (EWDD)** schat dat er in de EU en Noorwegen meer dan 1,3 miljoen regelmatige opiatengebruikers zijn. En ongeveer de helft (51%) van de drugsgebruikers die in Europa aan een specialistische behandeling beginnen, noemen opiaten als hun belangrijkste probleemdrug ⁽¹⁾.

Uit de meest recente gegevens, die vandaag gepubliceerd worden, blijkt dat het regelmatige opiatengebruik in Europa relatief stabiel blijft (zie hoofdstuk 6). Wel zijn de kenmerken van het Europese opiatenprobleem aan het veranderen, aldus het agentschap. De cliënten die in behandeling zijn voor problematisch opiatengebruik zijn ouder ⁽²⁾, minder van hen injecteren en in sommige delen van Europa wordt het gebruik van andere opiaten dan heroïne gemeld. Ook wordt met nadruk gewezen op ontwikkelingen in de heroïnemarkt en op nieuwe bezorgdheid over de mogelijkheid van hiv-uitbraken onder injecterende gebruikers, met name in gemarginaliseerde groepen. Vandaag, als het **EWDD** zijn *Jaarverslag 2011: Stand van de drugsproblematiek in Europa* in Lissabon publiceert, worden ook de commentaren op het Jaarverslag verwacht.

De gemiddelde prevalentie van problematisch opiatengebruik in de **EU en Noorwegen** (tussen 3,6 en 4,4 gevallen per 1 000 volwassenen in de leeftijd van 15–64 jaar) is iets lager dan in **Australië** (6,3), de **VS** (5,8) en **Canada** (5,0), en aanmerkelijk lager dan in **Rusland** (16) en **Oekraïne** (10–13).

Dalende trend injecterend drugsgebruik

Injecterende drugsgebruikers behoren tot de drugsgebruikers die het grootste risico lopen op gezondheidsproblemen die samenhangen met hun drugsgebruik, zoals via bloed overgedragen infecties (bijv. hiv/aids, hepatitis-B, hepatitis-C) en overdoses. In de meeste Europese landen wordt injecteren voornamelijk in verband gebracht met opiatengebruik, hoewel het in een klein aantal landen in verband wordt gebracht met het gebruik van amfetaminen.

De mate van injecterend gebruik onder opiatengebruikers die aan een behandeling beginnen, varieert aanzienlijk tussen landen, van minder dan 10% in **Nederland** tot meer dan 90% in **Letland** en **Litouwen** (hoofdstuk 6, figuur 13). De gegevens over cliënten die in behandeling zijn, wijzen evenwel op een algehele daling van het injecterend opiatengebruik (in het bijzonder injecterend heroïnegebruik) in Europa (figuur TDI-7). Uit een analyse over vijf jaar van trends onder heroïnegebruikers die met een behandeling beginnen, komt naar voren dat het percentage gebruikers dat aangeeft heroïne te injecteren in de meeste Europese landen een dalende lijn vertoont. En volgens de meest recente gegevens komt regelmatig injecteren voor onder minder dan de helft (40%) van alle gebruikers die in behandeling gaan vanwege problematisch opiatengebruik (tabel TDI-17, deel ii).

Toenemende zorg over synthetische opiaten

Een stijging van het misbruik van andere opiaten dan heroïne wordt gemeld in **Australië**, **Canada** en de **VS**. De meeste van deze stoffen worden gebruikt in de medische praktijk, ter verlichting van pijn (bijv. morfine, fentanyl, codeïne) of als substitutiegeneesmiddel bij de behandeling van heroïneverslaving (methadon, buprenorfine). In het verslag wordt onderstreept dat er te weinig informatie is over het misbruik van deze

producten in Europa en dat er meer monitoring nodig is. Ook bestaat er bezorgdheid over meldingen van het gebruik van illegaal geproduceerde synthetische opiaten.

Sommige landen in **Europa** melden dat synthetische opiaten heroïne van de markt hebben verdrongen. In **Estland** geeft drie kwart van de cliënten die in behandeling gaan nu aan dat fentanyl hun primaire drug is. Fentanylgebruik wordt ook in een aantal andere landen gemeld, vooral in **oostelijke lidstaten**. Fentanyl is een synthetisch opiaat dat beduidend krachtiger is dan heroïne en met name in verband wordt gebracht met overdoses. Het is waarschijnlijk dat deze drug illegaal wordt vervaardigd, waarbij de belangrijkste productielocaties zich vermoedelijk bevinden in landen die aan de EU grenzen ⁽³⁾. In **Finland** wordt buprenorfine het vaakst genoemd als primaire drug door degenen die in behandeling gaan. Op dit moment noemt in **Europa** ongeveer 5% van degenen die in behandeling gaan wegens drugsproblemen andere opiaten dan heroïne als primaire drug, wat neerkomt op circa 20 000 patiënten (zie kader, hoofdstuk 6).

Verstoring van de toevoer van heroïne naar Europa — nieuwe analyse

Momenteel wordt onderzoek gedaan naar de beschikbaarheid van heroïne voor de straatverkoop in Europa en naar de redenen van een sinds kort waarneembare instabiliteit in de markt (zie kaders, hoofdstuk 6). "Het is waarschijnlijk dat een combinatie van een aantal factoren een rol heeft gespeeld bij de verstoring van de toevoer van heroïne naar delen van Europa, met" – voornamelijk op de korte termijn maar desalniettemin ernstige – "tekorten op bepaalde markten als gevolg", aldus het verslag. De beschikbaarheid van heroïne is naar verluidt eind 2010 en begin 2011 sterk gedaald in een aantal landen. Deze 'schaarste' was met name duidelijk zichtbaar in **Ierland** en het **Verenigd Koninkrijk**. Elders — **Italië, Slovenië, Rusland en Zwitserland** — kunnen de tekorten ook merkbaar zijn geweest, al is minder duidelijk in welke mate. De heroïne toevoer in andere landen is niet verminderd.

Mogelijke verklaringen die worden genoemd voor het klaarblijkelijke heroïne tekort in Europa zijn onder meer: wegsluiting van de drug naar markten in Azië; een daling van de opiumproductie in Afghanistan in 2009; en het feit dat belangrijke papaverproducerende provincies in Afghanistan in 2010 zijn getroffen door papaverbacterievuur. Recente bestudering van de gegevens wijst er echter op dat de succesvolle samenwerking tussen de politie van Turkije en de EU een belangrijke rol heeft gespeeld ⁽⁴⁾. Het agentschap vestigt de aandacht op de problemen die gepaard gaan met het volgen van de beschikbaarheid van drugs in Europa en merkt op dat meer inzicht nodig is in de wijze waarop de opiumproductie de consumentenmarkten beïnvloedt. Dit is met name belangrijk gezien de *2011 Afghanistan Opium Survey* van het Bureau voor drugs en criminaliteit van de Verenigde Naties (UNODC), die in oktober 2011 het licht zag en waarin melding wordt gemaakt van een toegenomen productie van Afghaanse opium.

Sterfgevallen ten gevolge van overdoses — het topje van de ijsberg?

In 2009 werden meer dan 7 600 fatale overdoses gemeld in de EU en Noorwegen, en in de meerderheid van deze gevallen was sprake van opiaten. Volgens het agentschap hadden veel van deze sterfgevallen voorkomen kunnen worden.

Uit onderzoeken komt echter naar voren dat de gemelde sterfgevallen ten gevolge van overdoses slechts het topje van de ijsberg zijn. In een speciale uitgave over drugsgerelateerde mortaliteit die samen met het verslag van vandaag is gepubliceerd ⁽⁵⁾, schat het **EWDD** voor het eerst dat in Europa wellicht jaarlijks zo'n 10 000 tot 20 000 problematische opiatengebruikers overlijden, hoofdzakelijk door overdoses, maar ook door andere oorzaken (bijv. ziekten, zelfdoding, trauma, etc.). De meeste slachtoffers zijn man en gemiddeld halverwege de 30 jaar. In de speciale uitgave wordt gekeken naar de 'hogere mortaliteit' onder regelmatige opiatengebruikers (overlijdensrisico in vergelijking met de algemene bevolking); hun overlijdensrisico blijkt 10 tot 20 keer hoger te zijn dan dat van hun niet-drugsgebruikende tegenhangers. Met nadruk wordt gewezen op de rol die bepaalde vormen van hulpverlening, in het bijzonder behandeling door middel van opiatensubstitutie, kunnen spelen bij het redden van levens en het terugdringen van de menselijke kosten van langdurig problematisch drugsgebruik.

'Terugdringing van de mortaliteit en morbiditeit ten gevolge van drugsgebruik staat centraal in het Europese drugsbeleid', aldus het **Jaarverslag**. In sommige landen worden op dit moment programma's geëvalueerd die

gericht zijn op perioden waarvan bekend is dat opiatengebruikers daarin een verhoogd risico lopen (bijv. na vrijlating uit de gevangenis of na het voortijdig staken van een behandeling). Innovatieve interventies op dit gebied, zoals voorlichting ter voorkoming van overdoses en een thuis toe te dienen dosis naloxon (dat de effecten van opiaten opheft) worden inmiddels steeds gebruikelijker in de EU.

Risico van hiv-uitbraken onder injecterende drugsgebruikers

Het afgelopen decennium is er binnen de EU vooruitgang geboekt in de bestrijding van hiv-infecties onder injecterende drugsgebruikers — voorbeelden van deze vooruitgang zijn een toegenomen beschikbaarheid van preventie, behandeling en schadebeperkende maatregelen ⁽⁶⁾. Uit de meest recente Europese gegevens blijkt dat het gemiddelde percentage van nieuwe gerapporteerde hiv-gevallen blijft dalen in Europa en een nieuw laag cijfer heeft bereikt van 2,85 nieuwe gevallen per miljoen inwoners (in totaal circa 1 300 gevallen). In dit opzicht steekt de algehele situatie in de EU positief af tegen zowel de situatie wereldwijd als die in de rest van Europa. Het Jaarverslag 2011 brengt evenwel ook een aantal verontrustende nieuwe ontwikkelingen aan het licht.

Hiv-epidemieën onder drugsgebruikers vormen voor veel buurlanden van de EU nog steeds een aanzienlijk volksgezondheidsprobleem (zie hoofdstuk 7, figuur 15). En aangezien de beschikbare financiële middelen voor drugshulpverlening in heel Europa als gevolg van de economische recessie onder druk komen te staan ⁽⁷⁾, bestaat het gevaar dat landen minder goed in staat zullen zijn de belangrijkste risicogroepen adequaat te helpen.

‘De afgelopen tien jaar is er dankzij een proactieve, pragmatische en op wetenschappelijk bewijs gebaseerde aanpak veel bereikt op het gebied van het terugdringen van drugsgerelateerde hiv-infecties in de hele EU’, aldus **EWDD-directeur Wolfgang Götz** vandaag. ‘We mogen echter niet vergeten dat injecterend drugsgebruik nog steeds verantwoordelijk is voor jaarlijks meer dan 2 000 hiv/aids-gerelateerde sterfgevallen in de EU’.

Gezien de problemen waarmee veel EU-landen te kampen hebben, onderstreept **Götz** dat waakzaamheid op dit gebied geboden is: ‘Wanneer het aankomt op deze zeer belangrijke volksgezondheidsdoelstelling moeten beleidsmakers alert blijven, vooral omdat de voorwaarden voor toekomstige drugsgerelateerde uitbraken in sommige lidstaten op dit ogenblik weer aanwezig kunnen zijn. De ervaring wijst onmiskenbaar uit dat als er geen effectieve maatregelen worden genomen, hiv-infectie zich niet alleen snel onder injecterende drugsgebruikers kan verspreiden, maar dat ook daadwerkelijk doet’.

In juli 2011 rapporteerde **Griekenland** — historisch gezien een land met een lage hiv-prevalentie — een grote uitbraak van nieuwe hiv-infecties onder injecterende drugsgebruikers (170 gevallen tot nu toe) ⁽⁸⁾. Ook in **Bulgarije, Estland en Litouwen** is sprake van een stijging van het aantal nieuw gerapporteerde infecties, wat erop wijst dat in bepaalde landen hiv-uitbraken kunnen blijven plaatsvinden onder injecterende drugsgebruikers (zie hoofdstuk 7, figuur 16). Tijdens een recente deskundigenbijeenkomst van het **EWDD** (oktober 2011) werd ook vastgesteld dat het aantal hiv-infecties onder drugsgebruikers in **Roemenië** verder toenam en dat de risicofactoren in **Hongarije** zorgwekkende veranderingen vertoonden.

Het percentage van gemelde nieuw gediagnosticeerde (per miljoen inwoners), aan injecterend drugsgebruik gerelateerde hiv-gevallen voor 2009 bleef relatief hoog in **Estland** (63,4), **Litouwen** (34,9), **Letland** (32,7) **Portugal** (13,4) en **Bulgarije** (9,7).

Substitutiebehandeling voor ongeveer 700 000 gebruikers in Europa

Naar schatting zijn in 2009 ongeveer 1,1 miljoen Europeanen behandeld voor problemen met illegale drugs in de **EU, Kroatië, Turkije en Noorwegen**. In al deze landen is voor opiatengebruikers zowel drugsvrije als substitutiebehandeling beschikbaar. Vijf **EU-landen (Denemarken, Duitsland, Spanje, Nederland en het Verenigd Koninkrijk)** bieden heroïne-ondersteunde behandeling voor een kleine groep chronische heroïnegebruikers bij wie andere behandelingen niet gebaat hebben (zie kader, hoofdstuk 6).

In 2009 hebben ongeveer 700 000 opiatengebruikers in Europa substitutiebehandeling ondergaan; in 2007 bedroeg dit aantal 650 000. ‘Het behandelaanbod voor opiatengebruikers is in sommige landen weliswaar indrukwekkend, maar het bereik varieert nog aanzienlijk en ligt erg laag in andere landen’, aldus **João Goulão**,

voorzitter van de raad van bestuur van het EWDD. Circa 95% van deze behandelingen wordt aangeboden in de 15 lidstaten die vóór 2004 al tot de EU behoorden (zie hoofdstuk 6, figuur 14).

Het **EWDD** schat dat ongeveer de helft van de 1,3 miljoen problematische opiatengebruikers in de Europese Unie toegang heeft tot substitutiebehandeling, een niveau dat vergelijkbaar is met dat gemeld voor **Australië** en de **Verenigde Staten**, maar hoger dan dat voor **Canada**. **China** rapporteert veel lagere niveaus, terwijl **Rusland** – ondanks het feit dat dit land het hoogste geschatte aantal problematische opiatengebruikers heeft – deze vorm van behandeling niet heeft ingevoerd (zie hoofdstuk 6, tabel 11; hoofdstuk 1).

Behandelkosten en kwaliteitsborging door middel van richtlijnen

Het waarborgen van de hoogste kwaliteit en het beste behandelresultaat tegen de laagst mogelijke kosten heeft in het huidige financiële klimaat prioriteit. Volgens een speciale uitgave die het **EWDD** vandaag heeft gepubliceerd ⁽⁹⁾, is behandeling vanuit maatschappelijk oogpunt kosteneffectief. De uitgave bevat een overzicht van de belangrijkste financieringsbronnen voor drugshulpverlening in een aantal Europese landen en een samenvatting van de beschikbare gegevens over dit onderwerp.

Vandaag werd ook een overzicht gepubliceerd van richtlijnen voor de behandeling van drugsverslaving. Uit dit overzicht blijkt dat bijna alle Europese landen nu beschikken over richtlijnen voor de behandeling van drugsverslaving, wat aangeeft dat men zich in toenemende mate sterk maakt voor de ontwikkeling van wetenschappelijk onderbouwde praktijken op dit terrein. Geconstateerd werd dat er in heel Europa meer dan 140 reeksen richtlijnen zijn, in 23 Europese talen. Deze richtlijnen zijn hoofdzakelijk gericht op behandeling door middel van opiatensubstitutie en hebben ten doel hulpverleners te helpen keuzen te maken op basis van goede informatie ⁽¹⁰⁾.

EWDD-directeur Wolfgang Götz zegt vandaag, naar aanleiding van het jaarverslag: 'Ons verslag toont duidelijk de waarde aan van Europese samenwerking en coördinatie op drugsgebied. We zien dit op veel gebieden: informatie-uitwisseling en gezamenlijke acties hebben steeds meer effect op de cocaïne- en heroïnemarkten; dankzij ontwikkelingen in gezondheidsstrategieën hebben meer drugsgebruikers dan ooit toegang tot de hulpverlening. Dit is daadwerkelijke vooruitgang, die ondersteund wordt door een krachtige EU-strategie die het de lidstaten mogelijk maakt prioriteiten te stellen, kennis te delen en gezamenlijk op te treden. Dit perspectief is van essentieel belang als Europa het hoofd wil blijven bieden aan de nieuwe uitdagingen waarvoor het zich nu gesteld ziet door het zich ontwikkelende Europese drugsprobleem' ⁽¹¹⁾.

Noten

⁽¹⁾ De in het *Jaarverslag 2011* gepresenteerde gegevens hebben betrekking op 2009 of het laatste jaar waarover gegevens beschikbaar zijn.

Figuren en tabellen waarnaar in dit persbericht wordt verwezen, zijn te vinden in het *Jaarverslag of het Statistisch bulletin 2011*: www.emcdda.europa.eu/stats11

⁽²⁾ Opiatengebruikers die beginnen met een specialistische behandeling zijn gemiddeld 34 jaar. In de meest recente gegevens betrof meer dan een kwart van alle gemelde sterfgevallen ten gevolge van drugsgebruik drugsgebruikers van 40 jaar en ouder.

⁽³⁾ Zie het EWDD-drugsprofiel van fentanyl: www.emcdda.europa.eu/publications/drug-profiles/fentanyl

⁽⁴⁾ Zie het verslag van de Trendspotterbijeenkomst van het EWDD (oktober 2011): www.emcdda.europa.eu/events/2011/annual-report

⁽⁵⁾ 'Mortality related to drug use in Europe: public health implications' (samenvatting beschikbaar):

www.emcdda.europa.eu/publications/selected-issues

⁽⁶⁾ Zie 'ECDC and EMCDDA guidance: Prevention and control of infectious diseases among people who inject drugs':

www.emcdda.europa.eu/publications/ecdc-emcdda-guidance

⁽⁷⁾ Zie kader, hoofdstuk 1 'Recessie: de invloed op interventies op het gebied van drugs'.

⁽⁸⁾ Zie verslag: 'HIV/AIDS among IDUs in Greece: report of a recent outbreak and initial response policies':

www.emcdda.europa.eu/events/2011/annual-report

⁽⁹⁾ 'Costs and financing of drug treatment services in Europe: an exploratory study' (samenvatting beschikbaar):

www.emcdda.europa.eu/publications/selected-issues

⁽¹⁰⁾ 'Guidelines for the treatment of drug dependence: a European perspective' (samenvatting beschikbaar):

www.emcdda.europa.eu/publications/selected-issues

⁽¹¹⁾ Zie hoofdstuk 1 voor een tijdschema van Europese beleidsdocumenten op drugsgebied.

Informatie over alle producten, persberichten, diensten en evenementen in verband met *Jaarverslagen* zijn beschikbaar op:

www.emcdda.europa.eu/events/2011/annual-report